

การแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทาง ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น*

THE PERFORMANCE OF THAI FOLK MUSIC THAT EXPRESSES THE INHERITANCE OF LOCAL ARTS, CULTURES, AND TRADITIONS

สุรศักดิ์ เพชรคงทอง

Surasak Petkpngtong

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

E-mail: surasakbb55@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น เป็นวิจัยเชิงสังเคราะห์เอกสาร เครื่องมือในการวิจัย คือ เอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร อินเทอร์เน็ต และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เก็บรวบรวมข้อมูลโยนนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา และใช้เทคนิคการสังเคราะห์ข้อมูลด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลดิบ การสังเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ การสังเคราะห์งานวิจัย และศึกษาการแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาคเหนือ ใช้บทเพลงในการแสดง เช่น เพลงจ้อย เพลงแม่หม้ายค้อม ที่ให้ความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนหวาน แสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่และวัฒนธรรมที่เรียบง่าย ประกอบประเพณี เช่น ประเพณียี่เป็ง ประเพณีปอยส่างลอง มีการบรรเลงเป็นวงและบรรเลงเดี่ยว สืบทอดบูรณาการร่วมกับเครือข่ายสถานศึกษาทั่วประเทศ 2) ภาคกลาง ใช้บทเพลงในการแสดง เช่น เพลงเทพทอง ลำตัด ศิลปะที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต บรรเลงเพื่อความรื่นเริง ประกอบพิธีกรรม และบรรเลงเพื่อการสื่อสาร มีการพัฒนาในลักษณะผสมผสานกับดนตรีหลวง มีการพัฒนาจากดนตรีปี่และกลองมาเป็นระนาดและฆ้องวง ใช้หลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ให้กับเยาวชนและชุมชน และเชิญปราชญ์ชาวบ้านด้านดนตรีมาร่วมสอน ถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน 3) ภาคใต้ ใช้บทเพลงในการแสดง เช่น เพลงบอก เพลงเรือ ลิเกฮูลู แสดงศิลปะการรำและการละเล่นแบบวัฒนธรรมไทย พุทธ และวัฒนธรรมไทยมุสลิม สืบทอดการเล่นลิเกมโนห์รา ตามความเชื่อและพิธีกรรม

* Received 1 January 2021; Revised 12 January 2021; Accepted 30 January 2021

4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้บทเพลงในการแสดง เช่น กันตรึม หมอลำ เพื่อประกอบพิธีกรรมและความเชื่อ เช่น ประเพณีผูกเสี่ยว ประเพณีบุญบั้งไฟ

คำสำคัญ: การแสดงดนตรีพื้นบ้านไทย, การสืบทอด, ศิลปวัฒนธรรม, ประเพณีท้องถิ่น

Abstract

The Objectives of this research article were to study the performance of Thai folk music that expresses the inheritance of local arts, cultures, and traditions, Is a document synthetic research Research tools are documents, books, textbooks, Internet journals and electronic databases. The data were collected from the recorded data for content analysis and data synthesis techniques were used by Primary analysis, Secondary analysis, Meta - analysis and study Thai folk music performances that show the inheritance of local arts, culture and traditions. The research results were found that 1) Northern region uses songs for their performances, such as Joy, Mae Mai Khom Which gives a feeling of softness, sweetness, showing the simple living and culture Carrying traditions such as Yi Peng Poy Sang Long Tradition There is a band and a solo play. Inherited, integrated with the network of schools across the country. 2) The central region used music for performances such as the song Thap Thong Lamat, arts that are consistent with lifestyle. Play for joy Perform a ritual And played for communication It has been developed in a manner combined with royal music. It has evolved from drum and drum music to xylophone and gong. Use local curriculum to spread the word to youth and community. And invited local scholars in music to teach 3) Southern region uses songs for performances such as the song of the boat song, Like Hulu boat, showing the art of dancing and the performance of Thai Buddhist culture. And Thai Muslim culture Inherit the limestone play According to beliefs and rituals 4) Northeast The songs are also used in performances as well. Trum Mor Lam is used to perform rituals and beliefs, such as the Biao Xiao tradition Boon Bang Fai Tradition.

Keywords: Performance of Thai Folk Music, Inheritance, Arts and Cultures, Local Traditions

บทนำ

อิทธิพลของดนตรีกับวิถีชีวิตไทยใช้ดนตรีในงานพิธีกรรม ความบันเทิง เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก สะท้อนให้เห็นวิถีสภาพสังคม การดำเนินชีวิตของชุมชน สะท้อนในเพลงเพื่อชีวิต ดนตรีพื้นบ้านหรือดนตรีท้องถิ่นจะแตกต่างกันทั้ง 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคอีสาน และภาคกลาง ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จัดหาวัสดุพื้นบ้านธรรมชาติมาทำเป็นเครื่องดนตรี เพลงที่ปรากฏในแต่ละท้องถิ่นช่วยเสริมสร้างการเข้าถึงชนบทร่วมกัน และวัฒนธรรม ดนตรีพื้นบ้านถือเป็นมรดกอันล้ำค่าที่ต้องอนุรักษ์สืบทอดและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น (ศิลปชัย กงตาล, 2559) ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต และความเชื่อทางวัฒนธรรมและเป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังควรเรียนรู้และอนุรักษ์ไว้ การใช้ลีลาของนิ้วมือที่พลิ้วไหวสอดคล้องกับท่วงทำนองเพลงช้า และเพลงเร็วที่บรรเลงประกอบการแสดง นักแสดงมีความสง่างามด้วยท่วงท่าของการรำที่มีความนิ่ง ศิลปะการแสดงและดนตรีพื้นบ้าน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สร้างสมจากบรรพบุรุษ และเป็นเครื่องหมายแสดงเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น ดนตรีพื้นบ้านสามารถใช้บรรเลง เพื่อความรื่นเริง คลายความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน โดยจะบรรเลงควบคู่ไปกับการแสดง และการละเล่น ใช้บรรเลงเพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ การแสดงพื้นบ้านเป็นสิ่งที่ผูกพันกับวิถีชีวิตและจิตใจของคนในชุมชนอย่างเหนียวสร้างความสามัคคีในชุมชนและยังเป็นศาสตร์ในการฟื้นฟูบำบัดจิตใจอีกด้วย (ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ 5 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2563)

ดนตรีพื้นบ้าน เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงในแต่ละท้องถิ่น เป็นกิจกรรมที่มีบทบาทอยู่เฉพาะในวิถีชีวิตของสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ เช่น 1) วงดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ นิยมใช้บรรเลงประกอบการฟ้อนเมือง เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในวงดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือที่สำคัญ ๆ ได้แก่ พิณเปี๊ยะ ซึง สะล้อ ปี่จุม 2) วงดนตรีพื้นบ้านภาคกลาง นิยมใช้บรรเลงประโคมในงานศพ วงเครื่องสายนิยมใช้บรรเลงในงานมงคลต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในวงดนตรีพื้นบ้านภาคกลางที่สำคัญ ๆ ได้แก่ จะเข้ ขลุ่ย ซออู้ ซอด้วง 3) วงดนตรีพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นิยมบรรเลงในงานแตกต่างกันไป เช่น ใช้ในการบรรเลงเพื่อประกอบการแสดงพื้นบ้านประเภทเซิ้งกระติบข้าว เซิ้งสวิง ฟ้อนภูไท ส่วนวงตุ่มโมงใช้บรรเลงในงานศพ ซึ่งปัจจุบันหาดูและหาฟังได้ยาก เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในวงดนตรีพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สำคัญ ๆ ได้แก่ แคน โปงลาง พิณ โหวด 4) วงดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ นิยมบรรเลงในงานแตกต่างกันไป เช่น วงกาหลอ ใช้บรรเลงในงานศพ วงดนตรีหนังตะลุง ใช้บรรเลงประกอบการแสดงหนังตะลุงโน้ราห์ เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในวงดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ทับ รำมะนา กลอง โหม่ง ฆ้องคู่ กลองชาตรี (นพรัตน์ ลาภสงผล, 2563) แต่ในปัจจุบันปัญหาและอุปสรรคการถ่ายทอดการบรรเลงดนตรีและศิลปวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้าน ยังมีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องของการเดินทาง

พร้อมทั้งมีฝน พายุ ซึ่งเป็นอุปสรรค กลุ่มเป้าหมาย เยาวชน นักเรียน ทั้งในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ยังไม่มีพื้นฐานในด้านการบรรเลงวงดนตรีพื้นบ้าน ขาดอุปกรณ์ เครื่องดนตรี พื้นบ้านอีสาน ไปกลางที่มีคุณภาพดีและจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน ปัญหา และอุปสรรคในการฝึกสอนนักเรียนผู้เข้าร่วมโครงการมีจำนวนที่สนใจเป็นจำนวนมาก และ เครื่องดนตรีมีไม่เพียงพอต่อความต้องการต่อจำนวนเยาวชน นักเรียนและผู้สนใจ (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2563) และณัฐพจน์ โพธิ์เจริญ กล่าวว่า ดนตรีพื้นบ้านได้รับ อิทธิพลจากสังคม วัฒนธรรมภายนอกเข้ามาสู่ภายใน และได้รับค่านิยมจากกลุ่มเพื่อนฝูงของ คนรุ่นใหม่ขาดการสนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่น บุคลากรผู้รู้ได้ลดน้อยลงไปทำให้ดนตรีพื้นบ้าน เริ่มจางหายไปตามกาลเวลา (ณัฐพจน์ โพธิ์เจริญ, 2559)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงศึกษาการแสดง ดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น เพื่อเป็น ข้อมูลสารสนเทศและแนวทางในการอนุรักษ์และสืบทอดการแสดงดนตรีพื้นบ้านของไทย ตลอดจนสืบทอดศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นให้แก่ชนรุ่นหลังต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล (Record Form) การสังเคราะห์จากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร อินเทอร์เน็ต ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทาง ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการทำการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยบันทึกข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งจากข้อมูลดิบ (Primary Analysis) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Analysis) และงานวิจัย (Meta - Analysis) Data

เทคนิคขั้นตอนการสังเคราะห์

ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาการแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่ แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

1. สังเคราะห์การแสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ท้องถิ่นภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. สังเคราะห์การสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นด้านการ บรรเลง

3. สังเคราะห์ลักษณะเด่นการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หลักการเชิงทฤษฎีของการสังเคราะห์

ผู้วิจัยใช้หลักการเชิงทฤษฎีของการสังเคราะห์โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา ตลอดจนผลงานวิจัยประเภทต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลจากการค้นคว้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือข้อมูลที่ได้มาจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต นำมาสังเคราะห์เนื้อหาสำหรับการกำหนดกรอบแนวคิดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเกี่ยวกับการแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) ดังนี้

1. การสังเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลดิบ (Primary Analysis) โดยทำการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลดิบที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมด้วยตนเอง จากบริบทที่ตนเองได้พบเจอและเคยเข้าร่วมกิจกรรมดนตรีพื้นบ้านที่เป็นการการแสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นทั้ง 4 ภาคการรับชมการถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้านที่เป็นการการแสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น การรับชมทางสื่อออนไลน์ต่าง ๆ วิเคราะห์จำแนกแยกแยะแล้วสรุปผล

2. การสังเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Analysis) โดยทำการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลที่มีผู้อื่นได้ทำการเก็บรวบรวมไว้แล้ว และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ต่อยอด เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่เป็นข้อมูลที่สามารถนำไปอ้างอิงในการจัดทำผลงานทางวิชาการได้เกี่ยวกับการแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

3. การสังเคราะห์งานวิจัย (Meta - Analysis) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผลงานงานวิจัยที่มีผู้วิจัยได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เกี่ยวกับการแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ขั้นตอนการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

3.1 กำหนดวัตถุประสงค์/ประเด็นของการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นให้ชัดเจนกำหนดขอบเขตในการสืบค้นข้อมูล

3.2 การค้นหาและคัดเลือกเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

3.3 สืบค้นข้อมูลงานวิจัยด้วยระบบอินเทอร์เน็ต เล่มงานวิจัยบทความในวารสารหลังจากนั้นจึงนำมาอ่านและพิจารณาว่าเกี่ยวข้องจริงหรือไม่

3.4 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้รับการคัดเลือกอย่างละเอียดพร้อมทั้งวิเคราะห์ เนื้อหาสาระที่ได้จากการอ่าน รวมทั้งระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร

3.5 จัดบันทึกข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องลงในบัตรจดบันทึกข้อมูล โดยแยกประเด็นที่สำคัญ คือ การแสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นทั้ง 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นด้านการบรรเลงลักษณะเด่นการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือขั้นตอนการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. ศึกษาการแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นจากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร อินเทอร์เน็ต และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้

4.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการแสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นภาคเหนือ การสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นด้านการบรรเลงลักษณะเด่นการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ

4.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการแสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นภาคกลาง การสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นด้านการบรรเลงลักษณะเด่นการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านภาคกลาง

4.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการแสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นภาคใต้ การสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นด้านการบรรเลงลักษณะเด่นการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านภาคใต้

4.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการแสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นด้านการบรรเลงลักษณะเด่นการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นจากกระทรวงวัฒนธรรม จากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร อินเทอร์เน็ต และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

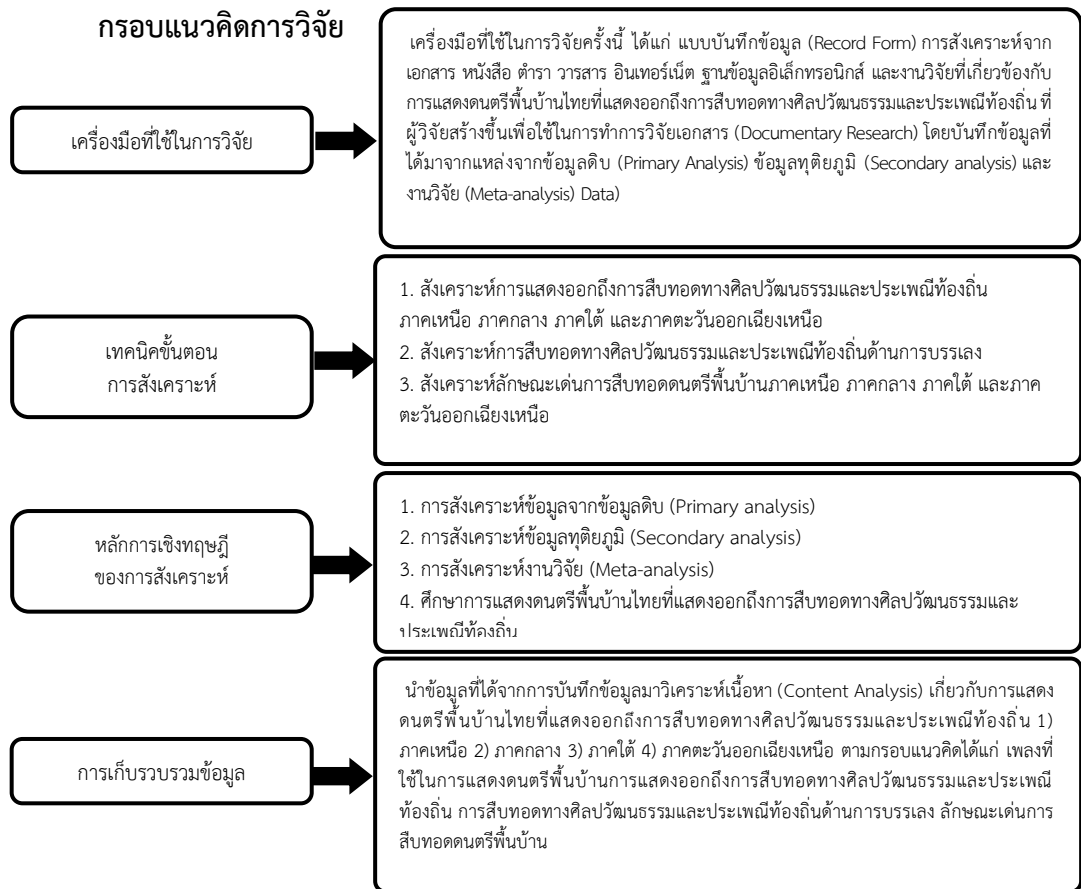
4.5 แนวความคิดเกี่ยวกับภาพเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการบรรเลงดนตรีพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

4.6 แนวความคิดเกี่ยวกับบทเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกข้อมูลวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับการแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น 1) ภาคเหนือ 2) ภาคกลาง 3) ภาคใต้ 4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามกรอบแนวคิดได้แก่ เพลงที่ใช้ในการแสดงดนตรีพื้นบ้านการแสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น การสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นด้านการบรรเลง ลักษณะเด่นการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านที่ทำการวิเคราะห์โดยนำผลการสังเคราะห์ผลและเขียนรายงานผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะต่อไป

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาการแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์แบ่งเป็น 4 ภาค ดังนี้

1. การแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นภาคเหนือ

เพลงที่ใช้ในการแสดงดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ ได้แก่ เพลงจ้อย เพลงซอ เพลงล่องน่าน เพลงสาวไหม เพลงแม่หม้ายค้อม เพลงตีนตุ้ม เพลงซอพม่า และเพลงเด็ก

การแสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นภาคเหนือ
การแสดงดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ ใช้เพลงในการแสดงที่ให้ความรู้สึกนุ่มนวล มีความอ่อนหวาน แสดงถึงความเป็นอยู่และวัฒนธรรมประเพณีที่เรียบง่าย มีความสนุกสนาน บ่งบอกถึงบรรยากาศธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น มีการบรรเลงเพลงเดี่ยวและรวมวง มีการขับร้องโดยไม่ใช้ดนตรีประกอบ มีการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น เช่น ประเพณียี่เป็ง ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ ประเพณี ปอยส่างลอง ผสมผสานวัฒนธรรมจากชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ จนกลายเป็นดนตรีพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ชาวบ้านสร้างสรรค์ดนตรีด้วยการร้องและบรรเลงโดยชาวบ้าน ดนตรีพื้นบ้านมีการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณี คือ 1) เป็นดนตรีของชาวบ้าน พัฒนาขึ้นในสังคมเกษตรกรรม ที่ไม่มีระบบกฎเกณฑ์ชัดเจนตายตัว ประกอบกับใช้วิธีถ่ายทอดด้วยปากและการจดจำ จึงเป็นเหตุให้ไม่มีใครเอาใจใส่ศึกษาหรือจดบันทึกไว้) เป็นดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ในแต่ละท้องถิ่นมีสำเนียงดนตรี ทำนอง และจังหวะลีลาของตนเอง ทำนองประดิษฐ์ดัดแปลงมาจากทำนองของเสียงธรรมชาติ

การสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นด้านการบรรเลง ดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือหรือดนตรีล้านนามีลักษณะการบรรเลงเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การบรรเลงเป็นวง ผู้เล่นต้องมีความสามัคคีกัน รู้จักบทบาทหน้าที่ของตน วงที่เป็นบรรเลงล้วน ได้แก่ วงดนตรีพื้นเมือง สะล้อ ซึง ซลู่ วงปี่พาทย์พื้นเมือง วงปี่จุ่มและวงกลองล้านนา และวงที่ประกอบการรับแขก ได้แก่ วงปี่จุ่ม และวงดนตรีสะล้อ ซึง ซลู่ 2) การบรรเลงเดี่ยว ต้องใช้สติปัญญาความสามารถในการคิดกลเม็ดต่าง ๆ ที่ทำให้เครื่องดนตรีโดดเด่นขึ้นมา และใช้อารมณ์ร่วมในการ บรรเลงเพื่อสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

ลักษณะเด่นการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ ลักษณะเด่นการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ คือ ใช้ดนตรีในการสื่อสารและสื่อความหมาย ทางด้านภาษา สืบทอดอนุรักษ์ภูมิปัญญาสู่ชนรุ่นหลัง ในรูปแบบวิทยาลัยนาฏศิลป์ จัดทำเป็นหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับ มีการผลิตบุคลากรทางด้านดนตรี สืบสานดนตรีพื้นบ้านด้วยภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น บูรณาการร่วมกับเครือข่ายสถานศึกษาทั่วประเทศ อันเป็นกลไกสำคัญของการขับเคลื่อนให้เกิดการรักษาเอกลักษณ์ดนตรีพื้นบ้านและประเพณีของท้องถิ่น นำไปสู่การสืบสานต่อยอดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านรวมถึงส่งเสริมสนับสนุนให้เด็ก เยาวชนมีโอกาสนในการสืบค้นและเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านจากวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น จัดทำโครงการดีเด่นทางวัฒนธรรมด้านดนตรีพื้นบ้านในสถานศึกษา สืบสานถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้าน และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าสาระของดนตรีพื้นบ้านให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีความสุขในการเล่นดนตรีพื้นบ้าน มีการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านการฝึกจังหวะ

ฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นบ้าน การอ่านโน้ตเพลง การบรรเลงรวมวง และแสดงดนตรีพื้นบ้าน และมีการประเมินผลการเรียนรู้

2. การแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นภาคกลาง

เพลงที่ใช้ในการแสดงดนตรีพื้นบ้านภาคกลาง ได้แก่ เพลงเทพทอง เพลงปรบไก่ เพลงไก่อ่า เพลงพาดควาย เพลงขอทาน เพลงฉ่อย เพลงทรงเครื่อง ลำตัด เพลงระบำบ้านนา เพลงแอ่วเกล้าซอ เพลงขอทาน เพลงอีแซว เพลงแห่นาค เพลงเรือ เพลงหน้าผา เพลงรำภา ข้าวสาร เพลงร่อยพรรยา เพลงแห่นางแมว เพลงเข้าผี เพลงชักเย่อ เพลงคล้องช้าง เพลงเหย่ย เพลงข้าเจ้าหงส์ เพลงพวงมาลัย เพลงพิชฐาน เพลงระบำบ้านไร่

การแสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นภาคกลาง วงดนตรีพื้นบ้านภาคกลาง ประกอบไปด้วยวงปี่พาทย์พื้นบ้าน วงปี่พาทย์นางหงส์ วงปี่พาทย์มอญ วงเครื่องสาย นิยมใช้บรรเลงประกอบในงานศพ วงเครื่องสายนิยมใช้บรรเลงในงานมงคลต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่และงานรื่นเริงต่าง ๆ การเล่นดนตรีพื้นบ้านภาคกลางส่วนใหญ่ทำอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรม การแสดงออกจึงมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต เน้นความบันเทิงสนุกสนาน มีการแสดงพักผ่อนหย่อนใจเมื่อเสร็จจากเทศกาลฤดูเก็บเกี่ยว เช่น การเล่นเพลงเกี่ยวข้าว เดินกำรำเคียว รำโหนดหรือรำวง รำเถิดเทิง หรือรำกลองยาว มีการแต่งกายตามวัฒนธรรมของท้องถิ่น เครื่องดนตรีพื้นบ้านที่ใช้ เช่น กลองยาว กลองโพน ฉิ่ง ฉาบ กรับ และโหม่ง มีการเล่นตามฤดูกาล ตามเทศกาล และตามโอกาสที่มีงานรื่นเริง การแสดงมีการถ่ายทอดสืบทอดกัน และพัฒนาเปลี่ยนแปลงขึ้นเรื่อย ๆ จนบางอย่างกลายเป็นการแสดงนาฏศิลป์ เช่น รำวง มีการปรุงแต่งตามเอกลักษณ์ของภาคกลาง คือ การรำรำที่ใช้มือ แขนและลำตัว เช่น การจีบมือ ม้วนมือ ตั้ววง การอ่อนเอียง และยกตัว

การสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นด้านการบรรเลง มีการบรรเลงที่เน้นความรื่นเริง คลายความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน บรรเลงเพื่อประกอบพิธีกรรม เพื่อบวงสรวงเรื่องผีวิญญาณและความเชื่อ บรรเลงเพื่อการสื่อสาร บอกข่าว เช่น การประโคมปด และประโคมโพน และบรรเลงเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

ลักษณะเด่นการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านภาคกลาง ลักษณะเด่นการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านภาคกลาง คือ วงปี่พาทย์ที่มีการพัฒนาผสมผสานกับดนตรีหลวง พัฒนาจากดนตรีปีและกลองเป็นหลักมาเป็นระนาดและฆ้องวง มีการเพิ่มเครื่องดนตรีมากขึ้นจนเป็นวงดนตรีที่มีขนาดใหญ่ มีการขับร้องที่คล้ายคลึงกับปี่พาทย์ของหลวง การสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นวงดนตรีพื้นบ้านภาคกลาง โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นของเพื่อเผยแพร่ให้กับเยาวชนและชุมชนในด้านการปฏิบัติ และทำพ็อนรำ โดยเชิญปราชญ์ชาวบ้านด้านดนตรีมาร่วมสอน ถ่ายทอดและร่วมประเมินผลการปฏิบัติดนตรีพื้นบ้านของเยาวชนและชุมชน มีการจัดการแสดงดนตรีพื้นบ้านอย่างต่อเนื่อง มีการประกวดดนตรีพื้นบ้านอย่างต่อเนื่อง เช่น ในงานลอย

กระทรวง มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน เพื่อให้ผู้สนใจได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การอนุรักษ์ สืบทอดและพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ ให้ชุมชนให้ได้รับการถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้านด้วยการสาธิต การสอน และการบอกเล่าโดยตรงจากปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งในเรื่องของแนวทางการศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

3. การแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นภาคใต้

เพลงที่ใช้ในการแสดงดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ ได้แก่ เพลงนา เพลงบอก เพลงเรือ เพลงร้องเรือ เพลงกล่อมทารก เพลงร้องเรือ เพลงต้นหยง สวดมาลัย ลิเกฮูลู พลงกำพรัด เพลงชาน้อง เพลงเสภา เพลงน้องนอน พลงนาคำดัก พลงกำพรัด มโนราห์ หนังตะลุง รองเง็ง ซำเปง มะโย่ง ซิละ

การแสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นภาคใต้ มีการรำและการละเล่นซึ่งเป็นศิลปะดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ แบ่งตามกลุ่มวัฒนธรรมได้ 2 กลุ่ม คือ วัฒนธรรมไทยพุทธ ได้แก่ การแสดงโนรา หนังตะลุง เพลงบอก เพลงนา และวัฒนธรรมไทยมุสลิม ได้แก่ รองเง็ง ซำเปง มะโย่ง (การแสดงละคร) ลิเกฮูลู (คล้ายลิเกภาคกลาง) และซิละ มีเครื่องดนตรีประกอบที่สำคัญ เช่น กลองโนรา กลองโพน กลองปัด กลองโตน ทับ กรับ พวง โหม่ง ปี่กาหลอ ภายหลังได้มีระบำที่ปรับปรุงจากกิจกรรมในวิถีชีวิต ศิลปาชีพต่าง ๆ เช่น รำบารอนแร่ กริดยาง ปาเต๊ะ เป็นต้น ความเชื่อที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นภาคใต้ คือ เล่นลิเกที่เกี่ยวพันกับความเชื่อและพิธีกรรมเชื่อในสิ่งที่มีเชื่อในสิ่งที่เป็นเชื่อในการกระทำ เช่น ทำผิดขนบธรรมเนียมประเพณี

การสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นด้านการบรรเลง การบรรเลงดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ประกอบการละเล่นแสดงต่าง ๆ เช่น ดนตรีโนรา ดนตรีหนังตะลุง ที่มีเครื่องดนตรีหลัก คือ กลอง โหม่ง ฉิ่ง และเครื่องดนตรีประกอบผสมอื่น ๆ ดนตรีลิเกป่าที่ใช้เครื่องดนตรีรำมะนา โหม่ง ฉิ่ง กรับ ปี่ และดนตรีรองเง็งที่ได้รับแบบอย่างมาจากการเต้นรำของชาวสเปนหรือโปรตุเกสมาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยมีการบรรเลงดนตรีที่ประกอบด้วยไวโอลิน รำมะนา ข้อง บางคณะเพิ่มกีตาร์เข้าไปด้วย เน้นดนตรีรองเง็งซึ่งเป็นที่ยิยมในชุมชนไทยมุสลิม การบรรเลงดนตรีพื้นบ้านภาคใต้จะได้รับอิทธิพลมาจากดินแดน ใกล้เคียงหลายเชื้อชาติ จนเกิดการผสมผสานเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างจากภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะในเรื่องการเน้นจังหวะและลีลาที่เร่งเร้า หนักแน่น และคึกคัก เพลงพื้นบ้านเกิดจากชาวบ้านเป็นผู้สร้างบทเพลงและสืบทอดกันมาแบบปากต่อปาก โดยการจดจำบทเพลงเป็นคำร้องง่าย ๆ ที่เป็นเรื่องราวใกล้ตัวในท้องถิ่นนั้น ๆ จึงทำให้เพลงพื้นบ้านของไทยในภาคต่าง ๆ มีความแตกต่างกันออกไป การสืบทอดดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ คือ มีการพัฒนา วิจัย และการสืบทอดใช้วิธีดั้งเดิม คือ วิธีมุขปะระครูเป็นผู้ถ่ายทอดตัวต่อตัวกับศิษย์ด้วยวิธีสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่าง ศิษย์ปฏิบัติตามทำนองจังหวะ

และสามารถเข้าถึงลีลาของเพลงได้และสังเกตเมื่อดูพรายการบรรเลงจากครู เมื่อการเรียนรู้พัฒนาไปสู่ความเข้าใจและการปฏิบัติตามทำนองจังหวะและลีลาของเพลงได้ครูจึงเปิดโอกาสให้ศิษย์รวมบรรเลงเป็นการเพิ่มเติมความรู้และประสบการณ์จะได้จากการปฏิบัติงานนั้นจนชำนาญ ส่วนขนบธรรมเนียมของการเรียนศิษย์ต้องนำเครื่องบูชาครูไปมอบให้ครูด้วยที่เรียกว่าขันหมากส่วนประกอบในขันหมาก หมาก 3 คำ พลุ 3 ใบ เทียน 3 เล่มและเงิน 25 บาท

ลักษณะเด่นการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ คือ วงดนตรีพื้นบ้านภาคใต้มีการประดิษฐ์เครื่องดนตรีจากวัสดุใกล้ตัวซึ่งสันนิษฐานว่าดนตรีพื้นบ้าน ดั้งเดิมของภาคใต้มาจากพวกเงาะซาไก ที่ใช้ไม้ไผ่ลำขนาดต่าง ๆ กัน ตัดออกมาเป็นท่อนสั้นบ้างยาวบ้าง แล้วตัดปากของกระบอกไม้ไผ่ให้ตรงหรือเฉียงพร้อมกับหุ้มด้วยใบไม้หรือกาบของ ต้นพืช ใช้ตีประกอบการขับร้องและเต้นรำ มีการพัฒนาเป็นเครื่องดนตรีแตร กรับ กลองชนิดต่าง ๆ เช่น รำมะนา ที่ได้รับอิทธิพลมาจากชาวมลายู กลองชาตรีหรือกลองตุ๊กที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงมโนราห์ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียตลอดจนเครื่องเป่า เช่น ปี่นอกและเครื่องสี เช่น ซอด้วง ซออู้ รวมทั้งความเจริญทางศิลปะ การแสดง และดนตรีของเมืองนครศรีธรรมราช จนได้ชื่อว่าละคอน ลักษณะเด่นของดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ คือ เครื่องตีและที่จัดได้ว่าเป็นเครื่องสำคัญ คือ ทับ รำมะนา กลอง และโหม่ง

4. การแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เพลงที่ใช้ในการแสดงดนตรีพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ กันตรึม หมอลำ ลำเพลิน ลำเต้ย ลำเซ็ง ลำเรื่อง ลำกลอน ลำหู่ ลำผีฟ้า

การแสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการแสดงดนตรีพื้นบ้าน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มอีสานเหนือและกลุ่มอีสานใต้ กลุ่มอีสานเหนือสืบทอดวัฒนธรรมมาจากกลุ่มวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขงที่เรียกว่า กลุ่มไทยลาว หรือกลุ่มหมอลำหมอแคน ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีความหลากหลายที่สุดในภาคอีสาน เพลงพื้นบ้านได้จัดแบ่งเป็นหมวดหมู่ไว้ 2 ประเภทคือ 1) เพลงพิธีกรรมและ 2) เพลงร้องสนุกสนาน เพลงพิธีกรรมกลุ่มไทยลาวหรือกลุ่มหมอลำหมอแคนในกลุ่มไทยลาวนี้มี "ฮิตสิบสองคองสิบสี่" เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีผูกเสี่ยว ประเพณีแห่ผีตาโขน ประเพณีไหลเรือไฟ ประเพณีบุญบั้งไฟ ลักษณะการแสดง คือ ลีลาและจังหวะในการก้าวเท้า มีลักษณะคล้ายเต้น แต่ม้วนวล มักเดินด้วยปลายเท้าและสับเท้าไปข้างหลังสูงเป็นลักษณะของ เซิ้ง มีการนำหนังสัตว์และเครื่องหนังมาใช้เป็นวัสดุสร้างเครื่องดนตรีที่มีความไพเราะและรูปร่างสวยงามขึ้น เช่น กรับ เกราะ ระนาด ฆ้อง กลอง โปง โหวด ปี่ พิณ โปงกลาง แคน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีวงพิณพาทย์และวงมโหรีด้วยชาวบ้านแต่ละกลุ่มก็จะบรรเลงดนตรีเหล่านี้กันเพื่อความสนุกสนานครื้นเครง ใช้ประกอบการละเล่น การแสดง และพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ลำผีฟ้า ที่ใช้แคนเป่าในการรักษาโรค และงามศพแบบอีสานที่ใช้วงดุ่มโหม่งบรรเลง นับเป็น

ลักษณะเด่นของดนตรีพื้นบ้านอีสานที่แตกต่างจากภาคอื่น ๆ เพลงที่ใช้ร้องประกอบพิธีตามความเชื่อทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นของชาวอีสาน คือ เพลงเซิ้งต่าง ๆ และหมอลำ

การสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นด้านการบรรเลง การสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นด้านการบรรเลง โดยดนตรีที่นำมาใช้เป็นไปในรูปแบบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1) บรรเลงประกอบหมอลำ 2) บรรเลงประกอบการฟ้อนรำ

ลักษณะเด่นการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ หมอลำหมอแคน ดนตรีพื้นบ้านมีการแสดงในเขตจังหวัด บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ ลักษณะเด่นทางวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมเจริญกันตรึม ส่วนจังหวัดนครราชสีมาจะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป คือ วัฒนธรรมเพลงโคราช อาจเรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรมไทย - ลาว และวัฒนธรรมไทย - เขมร มีการถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้านด้วยการอ่านโน้ตดนตรีหรือบทเพลงต่าง ๆ ให้จดจำสัญลักษณ์หรือพยัญชนะเบื้องต้นที่ใช้แทนเสียง ในทางดนตรีก็เช่นกันความคิดของผู้ประพันธ์เพลง ที่แต่งออกมาจะถูกบันทึกไว้ด้วยตัวโน้ตเพื่อให้คนดนตรีได้เล่น และถ่ายทอดอารมณ์ออกมาให้ผู้ฟังได้โดยนักดนตรีไม่เคยรู้จักมาก่อนเลย พื้นบ้านอีสานดั้งเดิมที่นักดนตรีพื้นบ้านได้จดจำและสืบทอดต่อ ๆ กันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน มีการดัดแปลงแต่งทำนองให้มีลูกเล่นหรือกลเม็ดเด็ดพลายแตกต่างออกไป เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น การบรรเลงของนักดนตรีพื้นบ้านแต่ละคนจะมีกลเม็ดและลักษณะเด่นที่ต่างกันออกไป เป็นดนตรีพื้นบ้านที่สะท้อนให้เห็นสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีและความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติได้เป็นอย่างดี

จากผลการศึกษาการแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น สรุปว่า 1) ภาคเหนือ ใช้บทเพลงในการแสดง เช่น เพลงจ้อย เพลงแม่หม้ายค้อม ที่ให้ความรู้สึกรื่นรมย์ อ่อนหวาน แสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่และวัฒนธรรมที่เรียบง่าย ประกอบประเพณีทางเหนือ เช่น ประเพณีฮ่เป้ง ประเพณีปอยส่างลอง มีการบรรเลงเป็นวงและการบรรเลงเดี่ยว สืบทอดบูรณาการการดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายสถานศึกษาทั่วประเทศ 2) ภาคกลาง ใช้บทเพลงในการแสดง เช่น เพลงเทพทอง ลำตัด ศิลปะที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต บรรเลงเพื่อความรื่นเริง ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และบรรเลงเพื่อการสื่อสาร มีการพัฒนาในลักษณะผสมผสานกับดนตรีหลวง โดยมีการพัฒนาจากดนตรีปี่และกลองเป็นหลักมาเป็นระนาดและฆ้องวงพร้อมทั้งเพิ่มเครื่องดนตรี โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ให้กับเยาวชน และเชิญปราชญ์ชาวบ้านด้านดนตรีมาร่วมสอนถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านด้วย 3) ภาคใต้ ใช้บทเพลงในการแสดง เช่น เพลงบอก เพลงเรือ ลิเกฮูลู แสดงศิลปะการรำและการละเล่นแบบวัฒนธรรมไทยพุทธ และวัฒนธรรมไทยมุสลิม สืบทอดการเล่นลิเกฮูลู ตามความเชื่อและพิธีกรรม บรรเลงดนตรีโดยได้รับแบบอย่างมาจากการเต้นรำของชาวสเปนหรือโปรตุเกส สืบทอดโดยการพัฒนา วิจัยและครูเป็น

ผู้ถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ 4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้บทเพลงในการแสดง เช่น กันตรึม หมอลำ ใช้เพลงพื้นบ้านเพื่อประกอบพิธีกรรมและเพื่อความสนุกสนาน ลักษณะของจารีตประเพณีที่ปรากฏอยู่ในฮีตสิบสองอันเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตามงานบุญต่าง ๆ เช่น ประเพณีผูกเสี่ยว ประเพณีบุญบั้งไฟ โดยวิธีสืบทอดด้วยการอ่านโน้ตดนตรีหรือบทเพลงต่าง ๆ

อภิปรายผล

ผลการศึกษาการแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น พบว่า 1) ภาคเหนือ ใช้บทเพลงในการแสดง เช่น เพลงจ้อย เพลงแม่หม้ายค้อม ที่ให้ความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนหวาน แสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่และวัฒนธรรมที่เรียบง่าย ประกอบประเพณีทางเหนือ เช่น ประเพณียี่เป็ง ประเพณีปอยส่างลอง มีการบรรเลงเป็นวงและการบรรเลงเดี่ยว สืบทอดบูรณาการการดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายสถานศึกษาทั่วประเทศ ซึ่ง จิราพร ขุนศรี กล่าวว่า การสืบทอดดนตรีพื้นบ้านมีการบรรจุในรายวิชาเรียน /หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน หรือมีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยเฉพาะหลักสูตรของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้และเข้าใจในจารีตประเพณีและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ขยายช่องทางการสื่อสารเข้าสู่การศึกษาในระบบโรงเรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น 2) ภาคกลาง ใช้บทเพลงในการแสดง เช่น เพลงเทพทอง ลำตัด ศิลปะที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต บรรเลงเพื่อความรื่นเริง ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และบรรเลงเพื่อการสื่อสาร มีการพัฒนาในลักษณะผสมผสานกับดนตรีหลวง โดยมีการพัฒนาจากดนตรีปีและกลองเป็นหลักมาเป็นระนาดและฆ้องวงพร้อมทั้งเพิ่มเครื่องดนตรี โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ให้กับเยาวชน และเชิญปราชญ์ชาวบ้านด้านดนตรีมาร่วมสอน ถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านด้วย (จิราพร ขุนศรี, 2557) ซึ่ง ภิญโญ ภูเทศ กล่าวว่า การศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ ยังคงมีการละเล่นอยู่ในปัจจุบันได้แก่ ได้แก่ เพลงในช่วงเทศกาลงานบุญ เพลงในช่วงเทศกาลเพาะปลูก เพลงในช่วงเทศกาลเก็บเกี่ยว และเพลงร้องหรือเล่นทั่วไปไม่จำกัดเทศกาล สำหรับการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้พบว่า กลุ่มเด็กนักเรียนประถมศึกษา นักศึกษา และกลุ่มเยาวชนในชุมชนได้รับการถ่ายทอดเทคนิคการตีกลองยาว และการร้องเพลงพื้นบ้านด้วยการสาธิต การสอน และการบอกเล่าโดยตรงจากปราชญ์ชาวบ้าน (ภิญโญ ภูเทศ, 2559) นอกจากนี้ ฐพนธ์ โพธิ์เจริญ กล่าวว่า ดนตรีพื้นบ้านได้สืบทอดดนตรีและได้รับอิทธิพลจากสังคม วัฒนธรรมภายนอกเข้ามาสู่ภายใน และได้รับค่านิยมจากกลุ่มเพื่อนฝูงของคนรุ่นใหม่ด้านพิธีกรรมเป็นพิธีกรรมผีฟ้าเป็นความเชื่อด้านการรักษาโรค บูชาผีบรรพบุรุษการอนุรักษ์และการสืบทอดดนตรีจากรุ่นสู่รุ่นโดยผ่านการสอนการบอกต่อกันในเครือญาติมีการแสดงในกิจกรรมต่าง ๆ การเล่นดนตรีในงานต่าง ๆ และการแสดงโชว์ให้นักท่องเที่ยวได้ชม 3) ภาคใต้ ใช้บทเพลงในการแสดง เช่น เพลงบอก เพลงเรือ

ลีเกฮูลู แสดงศิลปะการรำและการละเล่นแบบวัฒนธรรมไทยพุทธ และวัฒนธรรมไทยมุสลิม สืบทอดการเล่นลิเกดนตรี ตามความเชื่อและพิธีกรรม บรรเลงดนตรีโดยได้รับแบบอย่างมาจากการเต้นรำของชาวสเปนหรือโปรตุเกส สืบทอดโดยการพัฒนา วิจัยและครูเป็นผู้ถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ (ณัฐพจน์ โพธิ์เจริญ, 2559) ซึ่ง ยะพา เจณี และคณะ กล่าวว่า เพลงพื้นบ้านดิเกฮูลู มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น มีการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้าน มีการนำคำสอนในดิเกฮูลูไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน สร้างความเข้าใจและความสนใจในสังคมพหุวัฒนธรรม ส่งเสริมเยาวชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และมีการ ผ่อนคลายความเครียดให้กับชุมชนในสถานการณ์ปัจจุบัน (ยะพา เจณี และคณะ, 2557) นอกจากนี้ อามีเนาะ ยาสาแล และคณะ ให้แนวคิดว่า เพลงพื้นบ้านมลายูถิ่นปัตตานีมีเนื้อหาที่ สะท้อนวิถีชีวิตที่หลากหลายของสังคม ประเพณีวัฒนธรรม เพลงพื้นบ้านได้สะท้อนถึงความเชื่อ และแนวทางในการดำรงชีวิต 4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้บทเพลงในการแสดง เช่น กันตรึม หมอลำ ใช้เพลงพื้นบ้านเพื่อประกอบพิธีกรรมและเพื่อความสนุกสนาน ลักษณะของจารีต ประเพณีที่ปรากฏอยู่ในฮีตสิบสองอันเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตามงานบุญ ต่าง ๆ เช่น ประเพณีผูกเสี่ยว ประเพณีบุญบั้งไฟ โดยวิธีสืบทอดด้วยการอ่านโน้ตดนตรีหรือบท เพลงต่าง ๆ (อามีเนาะ ยาสาแล และคณะ, 2555) ซึ่ง สันตสิริทธิ์ บัรวิงษ์ตระกูล มีแนวคิดว่า การ สืบทอดหมอลำ มีการสืบทอดรุ่นต่อรุ่น มีการธำรงรักษาหรือมีการถ่ายทอดและการสืบทอดเริ่ม เกิดขึ้นในโรงเรียนต่าง ๆ ของภาคอีสาน เพื่อให้นักเรียนได้ความรู้และปลูกฝังให้นักศึกษารู้จัก อนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (สันตสิริทธิ์ บัรวิงษ์ตระกูล, 2559)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและ ประเพณีท้องถิ่นทั้ง 4 ภาค นั้น มีการแสดงดนตรีพื้นบ้านที่คล้ายคลึงกัน คือ เพื่อประกอบ พิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อและชุมชนที่มีความเชื่อ ความศรัทธาทาง ศาสนา หรือค่านิยม การสร้างเครื่องดนตรี เพื่อใช้บรรเลงในพิธีกรรม เล่นเพลงพื้นบ้านเพื่อประกอบพิธีเรียกฝน เพลงแห่นางแมวเพื่อขอฝน ประเพณีของท้องถิ่นที่แตกต่างกันคือ การบรรเลงเพลง จังหวะของ ดนตรีที่ใช้ในการแสดง เครื่องดนตรีแต่ละภาคแต่ละท้องถิ่นอาจแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อม และบริบทที่จัดท้าวสดุมะใช้ในการทำเครื่องดนตรี มีการบรรเลงเดี่ยวเฉพาะ ศิลปิน หรือ บรรเลงเป็นวง มีการขับร้องที่แตกต่างกัน รูปแบบการร้องมีลักษณะที่คล้ายกัน เช่น ร้องเดี่ยวหรือ หลายคน และมีทำนองเพลงที่ปรากฏลีลาไพเราะที่แตกต่างกันตามเอกลักษณ์ของท้องถิ่น มีการ ประสานเสียงระหว่างดนตรีและผู้ขับร้อง มีลีลาและความแตกต่างกันไปตามแต่ละกลุ่ม วัฒนธรรมดนตรี มีสำเนียงที่ไพเราะ อ่อนหวาน นุ่มนวล โปรงสบาย และเนิบช้าใน มีการ บรรเลงดนตรีที่มีจังหวะตื่นเต้น คึกคัก มีจังหวะและทำนองที่นุ่มนวล ความรู้สึกตื่นเต้น เร้าใจ ที่แตกต่างกันในแต่ละภาค ในการประดิษฐ์เครื่องดนตรีพื้นบ้านใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อม

นั้น ๆ มาประดิษฐ์ การแสดงดนตรีพื้นบ้านที่แสดงออกถึงศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น เช่น การทำการเกษตร การทำสวน การประมง เป็นต้น การสร้างสรรค์ดนตรีเพลงพื้นบ้านจากการประกอบอาชีพ เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเต็นกา เพลงเรือ เป็นประเพณีและเทศกาลในแต่ละปี การสร้างแคนเพื่อประกอบการร้องหมอลำ ซึ่งเป็นดนตรีที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของชาวบ้านมุ่งสื่อสารเรื่องราวจากวิถีชีวิตตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนา ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน ทั้งด้านทำนองเพลง จังหวะ ภาษา เนื้อร้อง และวิธีการ บรรเลง โดยไม่เคร่งครัดเรื่อง สัมผัสนอก สัมผัสใน ทำนองและเนื้อร้อง เพื่อสร้างความบันเทิงหรือเพื่อร่วมกิจกรรมที่เป็นพิธีกรรมตามความเชื่อของศิลปวัฒนธรรมและประเพณีแต่ละท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- จิราพร ชุนศรี. (2557). เพลงซอล้านนาพื้นบ้านจังหวัดเชียงรายกับการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในยุคโลกาภิวัตน์สื่อ. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 9(1), 24-60.
- ณัฐพจน์ โพธิ์เจริญ. (2559). การสืบทอดและอนุรักษ์ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงคำบอลดอนคาอำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 7(1), 9-23.
- นพรัตน์ ลากส่งผล. (2563). ดนตรีไทยพื้นเมือง. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- ภิญโญ ภูเทศ. (2559). การอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 5(3), 233-242.
- มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (2563). การถ่ายทอดการบรรเลงดนตรีและศิลปวัฒนธรรมวงโปงลางเพื่ออนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสาน. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ยะพา เจณี และคณะ. (2557). บทบาทเพลงพื้นบ้านดิเกร์ฮูลูในการเสริมสร้างสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ศิลปชัย กงตาล. (2559). ดนตรีพื้นบ้าน. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ 5 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. (2563). สืบสานศิลปการแสดงพื้นบ้านเพื่อสันติสุข. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ 5 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร.
- สันติสุทธิ บิรวงษ์ตระกูล. (2559). การสืบทอดสื่อพื้นบ้านหมอลำเรื่องต่อกลอน. วารสารกระแสนวัฒนธรรม, 17(32), 81-90.
- อามีเนาะ ยาสาแล และคณะ. (2555). บทบาทเพลงพื้นบ้านดิเกร์ฮูลูในการเสริมสร้างสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.